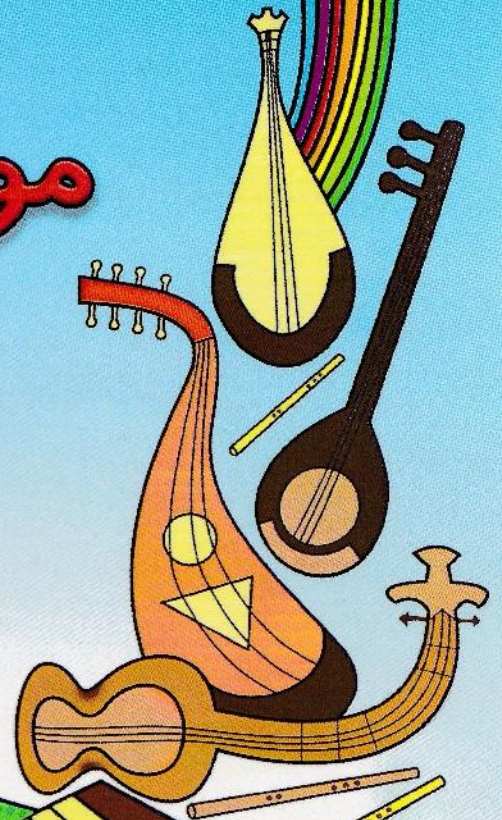

رنگین کمان موسیقی ایرانی

نویسنده: مهدی قلی نسب

تصویرگر: سمیرا کمرروستا (روستا)

سرشناسه	: قلی نسب، مهدی، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور	: رنگین کمان موسیقی ایرانی: آموزش هفت دستگاه موسیقی ایرانی به کودکان / نویسنده: مهدی قلی نسب؛ تصویرگر: سمیرا کمروستا (روستا).
مشخصات نشر	: تهران: کتاب هونام، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۴۸ ص: مصور (رنگی)؛ ۲۲ × ۲۹ س م. + یک لوح فشرده.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۹۹۴-۲-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
عنوان دیگر	: آموزش هفت دستگاه موسیقی ایرانی به کودکان.
موضوع	: موسیقی ایرانی -- دستگاه‌ها -- آموزش به کودکان و نوجوانان
موضوع	: Music, Iranian -- Dastgah -- Instruction and study -- Juvenile
موضوع	: موسیقی ایرانی -- دستگاه‌ها
موضوع	: Music, Iranian -- Dastgah*
موضوع	: موسیقی ایرانی -- دستگاه‌ها -- ردیف -- پارتیسون
موضوع	: Music, Iranian -- Dastgah -- Radif -- Scores and parts*
موضوع	: سازهای ایرانی
موضوع	: Musical instruments -- Iran
موضوع	: موسیقی -- آموزش به کودکان و نوجوانان
موضوع	: Music -- Instruction and study -- Juvenile
شناسه افزوده	: کمروستا، سمیرا، ۱۳۶۸-، تصویرگر
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۶ / ۸۹ / ۳۴۴ / ML
رده بندی دیویی	: ۷۸۹ / ۱۶۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۲۴۷۹۲

کد پستی: ۱۳۷۳۸۹۴۹۹۴

Email: hoonambook@yahoo.com

عنوان اثر	: رنگین کمان موسیقی ایرانی (آموزش هفت دستگاه موسیقی ایرانی به کودکان)
شاعر و نویسنده	: مهدی قلی نسب
ویراستار	: عوض لطیفی
طراح جلد	: سمیرا کمروستا (روستا)
تصویرگر	: سمیرا کمروستا (روستا)
نوبت چاپ	: اول - ۱۳۹۶
تیراژ	: ۱۰۰۰ نسخه

مرکز پخش: انتشارات کتاب هونام

کلیه حقوق چاپ و استفاده از متن و تصویر کتاب برای ناشر محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۹۹۴-۲-۱

قیمت کتاب همراه با لوح فشرده: ۲۵۰۰۰۰ ریال

پیشگفتار

کتاب رنگین کمان موسیقی ایرانی به عنوان اولین کتاب آموزش دستگاه‌های موسیقی ایرانی به کودکان و با هدف ترویج موسیقی فاخر ایران زمین نگارش شد تا کودکان دستگاه‌های موسیقی ایرانی را به آسانی فرا گرفته و بعد از گذراندن دوره موسیقی کودک (دنیای موسیقی) ساز خود را به درستی انتخاب نموده و بتوانند در این مسیر از سازهای ایرانی استفاده نمایند.

تمرین‌های کتاب حاضر، بر اساس سر فصل‌های درس‌های این کتاب است و به گونه‌ای است که درس‌ها، به نام دستگاه‌های موسیقی ایرانی نام‌گذاری شده است.

در هر درس یکی از دستگاه‌های موسیقی ایرانی معرفی می‌شود که به ازای هر دستگاه دو آهنگ در نظر گرفته شده است که یک آهنگ از آهنگ‌های محلی انتخاب شده و آهنگ دیگر که شعر و آهنگ آن توسط بنده سروده و ساخته شده است.

هر قطعه آهنگ در دستگاه موسیقی مربوطه نوشته شده است و در صفحه‌ی مقابل، شعر و تصویر آهنگ مورد نظر قرار دارد که کودک با نواختن آن، دستگاه‌های موسیقی ایرانی را به خوبی می‌آموزد. تصویر، فضای تعریف شده توسط شعر را به نمایش می‌گذارد که کودک با دیدن آن ارتباط خوبی با شعر و آهنگ برقرار می‌کند. موضوع شعرها مناسبت‌های کودکانه می‌باشد که مناسب سن کودک است و کودکان می‌توانند علاوه بر یادگیری دستگاه‌های موسیقی ایرانی، قطعات را بنوازند و لذت ببرند. در نگارش این کتاب، سعی شده است تا فضای جدیدی برای کودک به وجود آید که به یادگیری مفاهیم موسیقی ایرانی کمک کند.

آهنگ‌های ضبط شده‌ی قطعات، همراه با کتاب در قالب لوح فشرده ارائه می‌گردد.

همچنین لازم می‌بینم از تمام کسانی که به من در به چاپ رسیدن این کتاب یاری دادند، صمیمانه تشکر نمایم.

از مادر عزیزم که همواره یار و یاور من هستند و مرا از لطفشان محروم نمی‌دارند بسیار سپاس گزارم و برای روح جاودان پدر عزیزم، درود می‌فرستم.

از خواهران عزیزم به خاطر راهنمایی‌ها و نکات دقیقی که به من آموختند صمیمانه سپاس گزارم. امید است با استفاده از این کتاب، فرهنگ یادگیری و کاربرد صحیح موسیقی ایرانی در ایران ما روز به روز پیشرفت کند.

دستگاه‌های موسیقی ایرانی

دستگاه‌های موسیقی ایرانی عبارت است از مجموعه‌ی چند نغمه یا گوشه متداول، که هر کدام با توجه به نت‌های تشکیل دهنده‌ی آن، در قالب واحدی دسته‌بندی می‌شوند؛ گوشه‌هایی که از ویژگی‌های مشترکی برخوردارند در یک گروه قرار می‌گیرند و دستگاه نامیده می‌شوند.

واژه "دستگاه" به احتمال زیاد از زمان سلسله قاجاریه در موسیقی ایرانی معمول شده است. این کلمه که در حقیقت جایگزین واژه مقام گردیده، خود از دو کلمه "دست" و "گاه" ترکیب یافته است. در موسیقی قدیم ایران، "گاه" به معنای پرده ساز بوده است.

موسیقی سنتی ایران از هفت دستگاه و پنج ردیف آوازی تشکیل شده است که هر دستگاه شامل چند گوشه است. به طرز قرار گرفتن گوشه‌ها و نغمه‌های موسیقی، ردیف می‌گویند. این گوشه‌ها از پایین به بالا و از محدوده صدای بم به سمت محدوده صدای زیر، پشت سر هم چیده می‌شوند. آهنگی که وسعت صوتی‌اش از همه پایین‌تر (بم‌تر) است معمولاً به عنوان اولین آهنگ قرار می‌گیرد و درآمد نامیده می‌شود. گوشه‌های دیگر هر کدام به ترتیب محدوده صوتی، در دنباله درآمد قرار می‌گیرند و به ترتیب زیر می‌باشند:

دستگاه ماهور

دستگاه شور: آواز ابوعطاء، آواز بیات‌ترک، آواز افشاری، آواز دشتی

دستگاه چهارگاه

دستگاه سه‌گاه

دستگاه همایون: آواز بیات اصفهان

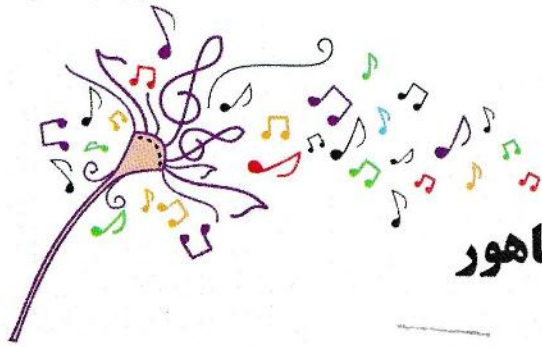
دستگاه راست پنج‌گاه

دستگاه نوا

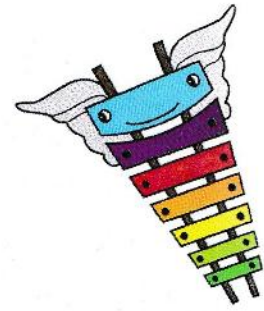

فهرست

۶	آشنایی با دستگاه ماهور	۲۶	آهنگ جشن شکوفه‌ها
۷	معرفی ساز تار	۲۸	آهنگ محلی سبزه یار
۸	آهنگ عید نوروز	۳۰	آشنایی با دستگاه همایون
۱۰	آهنگ محلی بارون بارونه	۳۱	معرفی ساز عود
۱۲	آشنایی با دستگاه شور	۳۲	آهنگ روز کودک
۱۳	معرفی ساز سنتور	۳۴	آهنگ محلی دختر بویر احمدی
۱۴	آهنگ جشن تولد	۳۶	آشنایی با دستگاه راست پنج‌گاه
۱۶	آهنگ محلی رشیدخان	۳۷	معرفی ساز نی
۱۸	آشنایی با دستگاه چهارگاه	۳۸	آهنگ جشن عاطفه‌ها
۱۹	معرفی ساز سه‌تار	۴۰	آهنگ محلی په‌پو سلیمانی
۲۰	آهنگ شب یلدا	۴۲	آشنایی با دستگاه نوا
۲۲	آهنگ محلی واسونک	۴۳	معرفی ساز کمانچه
۲۴	آشنایی با دستگاه سه‌گاه	۴۴	آهنگ خنده
۲۵	معرفی ساز رباب	۴۶	آهنگ محلی شالیزار

دستگاه ماهور

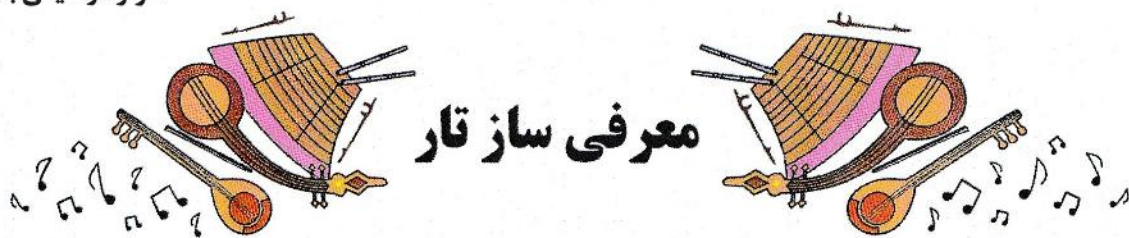
دستگاه ماهور یکی از بزرگ‌ترین دستگاه‌های موسیقی ایرانی است و در ردیف‌های گوناگون، حدود ۵۰ گوشه دارد و به علت حالت و ملودی روانی که دارد معمولاً به صورت موسیقی شاد در جشن‌ها و اعیاد نواخته می‌شود. ماهور طبیعی‌ترین گام و اساس موسیقی کلاسیک است (گام ماژور). ماهور آوازی است که وقار و ابهت و شوکت خاصی به شنونده القا می‌کند و آهنگ‌ساز برای بیان شجاعت‌ها و دلیری از این آواز استفاده می‌کند. ماهور چون شبیه موسیقی کلاسیک است، بین جوانان جایگاه خاصی دارد. اما در مجموع آواز ماهور نشاط‌آور و شاد می‌باشد.

آهنگ "مرغ سحر" استاد محمدرضا شجریان از آثار برجسته در این دستگاه می‌باشند.

گوشه‌های مهم دستگاه ماهور عبارتند از:

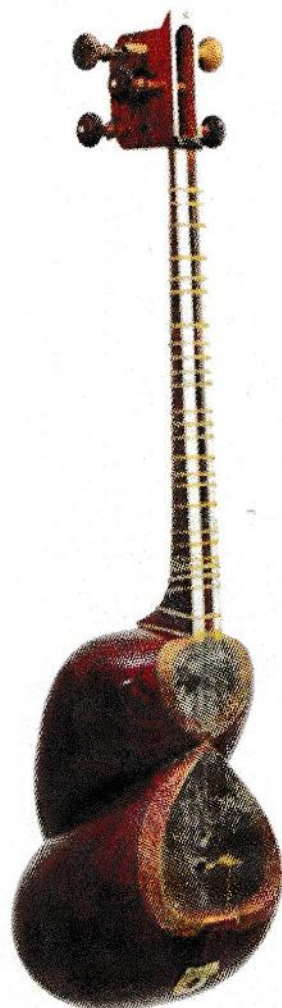
درآمد، کرشمه، آواز، مقدمه داد، مجلس افروز، خسروانی، دلکش، چهارمضراب و فرود، خاوران، طرب‌انگیز، نیشابورک، نصیرخانی (طوسی)، چهارپاره (مرادخانی)، فیلی، ماهور، صغیر، آذربایجانی، حصار ماهور (آبول)، زنگوله، نغمه زیرافکنه، نیریز، شکسته، عراق، نهیب، مُحَیِّر، آشورآوند، اصفهانک، خرین، کرشمه، زنگوله، راک هندی، راک کشمیر، راک عبدالله، کرشمه راک، صفیر راک، ساقی‌نامه، کشته، صوفی‌نامه، رنگ حربی، رنگ شَلَخو، رنگ یک چوبه.

نکته: برای نواختن با ساز بلز در دستگاه ماهور دو، نیازی نیست تیغ‌های نت‌ها جابجا شود و در همان حالت از نت دو تا نت دو اکتاو نواخته شود.

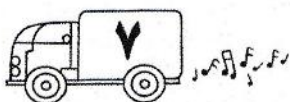
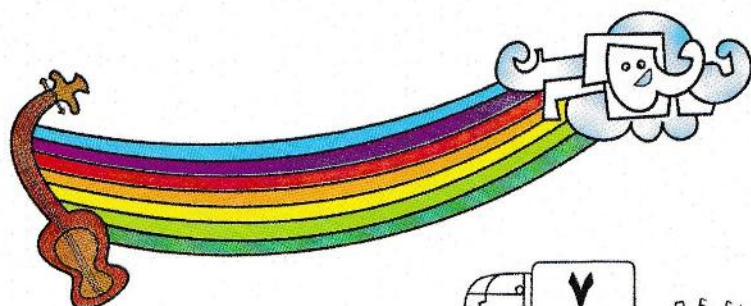

معرفی ساز تار

تار، از سازهای زهی مضرابی (زخمه‌ای) است که در ساخت آن از چوب، پوست، استخوان، زه (روده تابیده چهارپایان) و فلز استفاده می‌شود. اگرچه در گذشته‌های دور، نامی از آن برده نشده است ولی در حدود دویست سال پیش تار یکی از سازهای اصلی موسیقی ملی ایران بوده است. نوازنده‌ی تار ایرانی در حالت نشسته تار را به صورت افقی روی ران پا قرار می‌دهد، به طوری که دسته‌ی تار طرف چپ و کاسه‌ی طنینی طرف راست نوازنده قرار می‌گیرد. نوازنده سر انگشت‌های دست چپ را روی دستان‌هایی که در طول دسته‌ی تار بسته شده‌اند حرکت می‌دهد و با مضرابی که در دست دارد به سیم‌ها زخمه می‌زند. در قسمت دسته ۲۶ تا ۲۸ پرده قابل تنظیم وجود دارد. تار دارای شش سیم از جنس فلز بوده و در ۳ دسته ۲ تایی روی آن کشیده شده است.

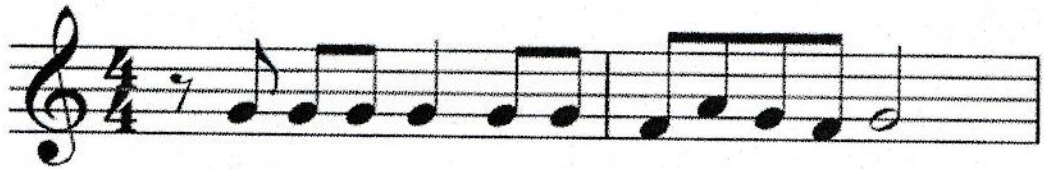
از جمله مشهورترین نوازندگان تار (به گفته‌ی استاد روح‌الله خالقی) می‌توان استادان: آقا علی‌اکبر فراهانی، آقا غلامحسین، میرزا عبدالله، درویش‌خان و همچنین استادانی همچون جلیل شهناز، فرهنگ شریف، محمدرضا لطفی، حسین علیزاده و کیوان ساکت را نام برد. ساز تار را به دلیل پوشش دادن حالت‌های گوناگون موسیقی ملی، کامل‌ترین و مادر سازهای ایرانی می‌شناسند. همچنین این ساز به دلیل امکانات بسیار گسترده و متنوع، قابلیت اجرای انواع موسیقی ایرانی و غیر ایرانی را دارد.

شعر و آهنگ: مهدی قلی نسب

نام دستگاه: ماهور - دو

ره با دو نو از یاد می روز نو دِ عید

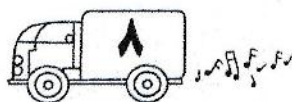
ره یا می دی شا ها دل تو صه غے ی جا

ته خسی ها دل نِ دَ شه زه تا تِ وق

ره ها بَ ی ها گل نِ دَ یی بولِ فص

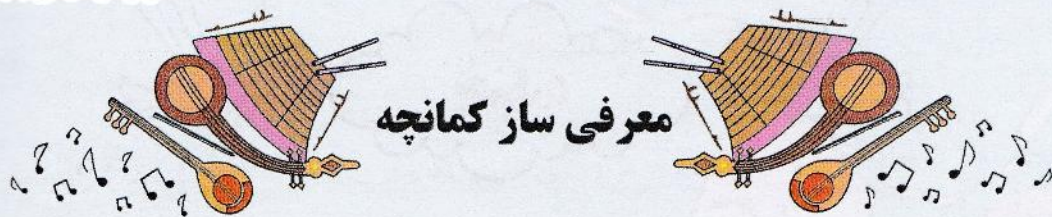

عيد نوروز

شاعر: مهدي قلي نسب

عيد نوروز مي ياد از نو دوباره
جاي غصه تو دل ها شادي مي ياره
وقت تازه شدن دل هاي خسته
فصل بوييدن گل هاي بهاره

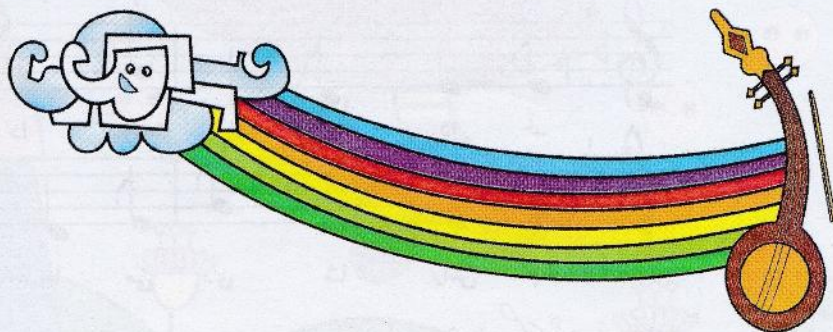

معرفی ساز کمانچه

کمانچه سازی است ایرانی، آذری و ارمنی. معمولاً کمانچه را به وسیله مروارید و تکه‌های استخوان تزیین می‌کنند و گوشه‌های آن را به شکل زیبایی از تکه‌های عاج می‌سازند. کمانچه سازی زهی (کششی) است که به وسیله آرشه نواخته می‌شود.

کمانچه دارای دسته‌ای است که به صورت عمودی بر روی کاسه کروی شکل ساز نصب می‌شود. این کاسه چوبی که بر روی آن پوست کشیده می‌شود، بعنوان جعبه تشدید صدا عمل می‌کند.

کمانچه‌های سنتی دارای ۳ سیم ابریشمی هستند اما در حال حاضر از ۴ سیم فلزی در آن استفاده می‌شود. گوشه‌های ساز در انتهای فوقانی دسته ساز قرار دارند و در زیر کاسه میله‌ای تعبیه شده است که در زمان نواختن، ساز بر روی آن قرار می‌گیرد.

کتاب رنگین کمان موسیقی ایرانی به عنوان اولین کتاب آموزش دستگاه‌های موسیقی ایرانی به کودکان و با هدف ترویج موسیقی فاخر ایران زمین نگارش شد تا کودکان دستگاه‌های موسیقی ایرانی را به آسانی فرا گرفته و بعد از گذراندن دوره موسیقی کودک (دنیای موسیقی) ساز خود را به درستی انتخاب نموده و بتوانند در این مسیر از سازهای ایرانی استفاده نمایند. تمرین‌های کتاب حاضر، بر اساس سر فصل‌های درس‌های این کتاب است و به گونه‌ای است که درس‌ها، به نام دستگاه‌های موسیقی ایرانی نام‌گذاری شده است.

در هر درس یکی از دستگاه‌های موسیقی ایرانی معرفی می‌شود که به ازای هر دستگاه دو آهنگ در نظر گرفته شده است که یک آهنگ از آهنگ‌های محلی انتخاب شده و آهنگ دیگر که شعر و آهنگ آن توسط نویسنده کتاب سروده و ساخته شده است.

هر قطعه آهنگ در دستگاه موسیقی مربوطه نوشته شده است و در صفحه‌ی مقابل، شعر و تصویر آهنگ مورد نظر قرار دارد که کودک با نواختن آن، دستگاه‌های موسیقی ایرانی را به خوبی می‌آموزد.

تصویر، فضای تعریف شده توسط شعر را به نمایش می‌گذارد که کودک با دیدن آن ارتباط خوبی با شعر و آهنگ برقرار می‌کند. موضوع شعرها مناسبت‌های کودکانه می‌باشد که مناسب سن کودک است و کودکان می‌توانند علاوه بر یادگیری دستگاه‌های موسیقی ایرانی، قطعات را بنوازند و لذت ببرند.

در نگارش این کتاب، سعی شده است تا فضای جدیدی برای کودک به وجود آید که به یادگیری مفاهیم موسیقی ایرانی کمک کند.

امید است با استفاده از این کتاب، فرهنگ یادگیری و کاربرد صحیح موسیقی ایرانی در ایران ما روز به روز پیشرفت کند.

انتشارات کتاب هونام

مرکز موسیقی پتهوون شیراز